

Договір оренди транспортного засобу укладений за участю ФОП: чи обов'язково нотаріально посвідчувати?

Згідно зі статтею 16 [Закону України «Про публічні закупівлі»](#) замовник вимагає від учасників процедури закупівлі подання ними документально підтвердженої інформації про їх відповідність кваліфікаційним критеріям.

Замовник установлює один або декілька кваліфікаційних критеріїв, одним з яких є *наявність в учасника процедури закупівлі обладнання, матеріально-технічної бази та технологій.*

Досить часто замовники для закупівлі товарів, робіт чи послуг у тендерній документації / оголошенні про проведення спрощеної закупівлі вимагають від учасників наявності транспортних засобів.

Учасники в тендерній пропозиції можуть запропонувати власні або орендовані транспортні засоби. І якщо з власними транспортними засобами питань не виникає, то надання в тендерній пропозиції інформації щодо орендованих транспортних засобів, зокрема фізичною особою — підприємцем (далі — ФОП), є проблемним та викликає чимало запитань.

Так, протягом багатьох років через відсутність чітких законодавчих положень не було визначеності в питанні: *чи підлягає договір оренди транспортного засобу, укладений за участю ФОП, обов'язковому нотаріальному посвідченню? Розберемось з цим питанням далі.*

Абзацом 2 пункту 6 [Порядку державної реєстрації \(перереєстрації\), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів № 1388](#) (далі — Порядок) визначено, що транспортні засоби, які належать ФОП, реєструються за ними як за фізичними особами.

Згідно з частиною 2 статті 799 Цивільного кодексу України (далі — ЦКУ) договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи підлягає нотаріальному посвідченню.

Частина 3 статті 640 ЦКУ визначає: договір, що підлягає нотаріальному посвідченню, є укладеним з дня такого посвідчення.

У частині 1 статті 220 ЦКУ йдеться про те, що *у разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним.*

Водночас [Господарським кодексом України](#) (далі — ГКУ) *не передбачено особливостей*

нотаріального посвідчення договорів оренди транспортних засобів, укладених за участю ФОП.

Таким чином, якщо керуватись Порядком, в якому реєстрація транспортних засобів, які належать ФОП, прирівнюється до реєстрації фізичними особами, то відносини, пов'язані з орендою транспортних засобів за участю ФОП, слід було б відносити до таких відносин за участю фізичних осіб. Хоча наведене твердження є хибним з огляду на статтю 51 ЦКУ, яка визначає, що до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин. Зазначеної правової пропозиції дотримується як судова інстанція, так і Антимонопольний комітет України (далі — АМКУ), про що далі.

Судова практика

Щоправда, судова практика щодо цього питання до 2012 року була неоднозначною. Так, Вищий господарський суд України (далі — ВГСУ) у справі [№ 8/9-10](#) від 02.06.2011 визначив: *«...підписаний фізичними особами — підприємцями договір оренди транспортного засобу є нікчемним, оскільки оформлений на паперовому носії у простій письмовій формі та **не посвідчений нотаріально**, а тому не створює для сторін юридичних наслідків...».*

У справі [№ 03/2073](#) ВГСУ від 15.03.2011 дотримувався протилежної позиції: *«...Оскільки спірний договір укладений скаргником як підприємцем для здійснення підприємницької діяльності, про що свідчить його зміст, тому суди дійшли неправомірного висновку про наявність підстав для визнання договору недійсним, оскільки **стороною договору не є фізична особа, тому частина 2 статті 799 ЦК України не підлягає щодо** спірного договору оренди, оскільки правове регулювання підприємницької діяльності юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців у даному випадку є тотожним...».*

Верховний Суд України в постанові від 18.12.2012 у наведеному спорі поставив крапку: *«...відповідно до зазначених норм законодавства даний **договір оренди транспортних засобів, укладений між ФОП ОСОБА_11 та ФОП ОСОБА_10, є правомочним і не потребує додаткового нотаріального посвідчення**, оскільки дані суб'єкти здійснюють свою діяльність з метою одержання прибутку та зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Крім того, документи, які містяться у матеріалах справи, свідчать про те, що даний договір оренди транспортних засобів укладено між суб'єктами господарювання, а саме фізичними особами — підприємцями, та прийнято ними до виконання у повному обсязі. Отже, положення частини 2 статті 799 ЦК України не можуть бути застосовані до даних спірних правовідносин, оскільки поняття фізичної особи — підприємця та юридичної особи у цих правовідносинах є однаковими...».*

Після цього практика Верховного Суду не змінювалась.

Зокрема, Вищий господарський суд у [постанові Пленуму № 12](#) від 29.05.2013 зазначив: *«...Законом встановлено вимоги щодо обов'язкового нотаріального посвідчення договору*

найму транспортного засобу за участю фізичної особи (частина друга статті 799 ЦКУ). При цьому, однак, слід мати на увазі, що такого **посвідчення не потребує договір, укладений за участю громадянина, який набув статусу суб'єкта підприємницької діяльності...**».

Вищий господарський суд України у справі № [911/2761/16](#) від 02.08.2017 продовжував дотримуватись вже усталеної правової позиції: «Оскільки ... передача ФОП ОСОБА_6 автомобіля Mercedes Benz д.н.з. НОМЕР_2 в оренду здійснена ним у межах визначених видів його господарської діяльності, то висновки господарських судів про нікчемність вказаного договору є помилковими, оскільки норма частини 2 статті 799 ЦК України не підлягає застосуванню у спірних господарських правовідносинах, адже правове регулювання підприємницької діяльності юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців у даному випадку є тотожним...».

Отже, сформувалась усталена судова практика, яка визначає, що **положення частини 2 статті 799 ЦКУ не можуть бути застосовані до правовідносин оренди транспортних засобів за участю ФОПів, оскільки поняття фізичної особи — підприємця та юридичної особи у цих правовідносинах є тотожними.**

Практика АМКУ

АМКУ в рішенні № [7565-р/пк-пз](#) від 21.04.2020 розглядав питання недійсності договору оренди транспортного засобу, укладеного між ФОПами без нотаріального посвідчення, і визначив, що даний договір укладений саме між ФОПами, а не фізичними особами, і тому частина 2 статті 799 ЦКУ не поширює свою дію на суб'єкти господарювання.

Висновок Договір оренди транспортних засобів за участю ФОПів не підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню з огляду на вищенаведені законодавчі норми, що також підтверджується практикою АМКУ та судів. Адже **ФОПи в господарських відносинах беруть участь насамперед як суб'єкти підприємництва, а не як фізичні особи.** Відповідно, частину 2 статті 799 ЦКУ до зазначених правових відносин ФОПів не слід застосовувати. Водночас надання в тендерній пропозиції такого договору без нотаріального посвідчення не може слугувати підставою для відхилення тендерної пропозиції учасника закупівлі.

Поглиблюйте закупівельні знання з порталом [RADNUK.COM.UA](#), зокрема за допомогою таких статей:

«[Позиція суду щодо відсутності інформації про кінцевого бенефіціарного власника](#)»;

«[4 невідповідності переможця умовам тендерної документації: позиція суду](#)»;

«[Не накладено електронний підпис на пропозицію учасника: якої думки суд?](#)»;

«Тендерна пропозиція ≠ тендерній документації: позиція суду»;

«Зміни до тендерної документації: чи підстава для оновлення банківської гарантії?»;

«Орган оскарження проти суду: відсутність нотаріального посвідчення»;

«Нечитабельні документи або документи поганої якості — чи привід для відхилення?»;

«Бути чи не бути штрафу за невідхилення тендерної пропозиції, яка підлягала відхиленню»;

«Забезпечення тендерної пропозиції не є тендерною пропозицією»;

«Порушення в датуванні документів та умовах укладеного договору про закупівлю: практика суду»;

«Учасник надав не всі сторінки копії паспорту директора, як вимагалось умовами ТД. Суттєво? Позиція суду»;

«Невідповідність переможця вимогам ТД: розривати договір про закупівлю чи ні? Позиція суду»;

«Три виявлених порушення Держаудитслужбою котрі суд не визнав»;

«3 порушення = нікчемність договору про закупівлю»;

«6 тендерів та всі з порушеннями, або скільки коштує лояльність замовника до одного учасника та упередженість до іншого: практика суду».